

3. oktober 2019

Opsamling på tematisyn om overgange og skoleforberedende arbejde i dagtilbud og sfo/indskoling i perioden 2018 og 2019

Center for Dagtilbud og Uddannelse (CDU) har i perioden maj 2018 og september 2019 gennemført et tematisyn med fokus på overgange og skoleforberedende arbejde i dagtilbud og sfo/indskoling.

Formålet med denne opsamling er, at følge op på tilsynets formål og temaer med henblik på, at skitsere en proces for det videre arbejde, herunder evt. behov for revidering af de eksisterende retningslinjer.

Baggrunden for tilsynet er Dagtilbudslovens § 3 og § 7 stk. 5 og Folkeskoleloven § 40 stk. 4. Temaet skal ses i sammenhæng med mål beskrevet i Budget 2018 og de overordnede mål og rammer for dagtilbud i Ishøj Kommune samt retningslinjer for børns overgange.

Tilsynsrunden omfatter 10 daginstitutioner og 5 sfo'er og skoler (se vedlagte bilag 1). Herudover er der også gennemført tilsyn i dagplejen som med fokus på overgange fra dagpleje til børnehave. Nærværende opsamling sammenfatter fund vedr. overgang fra dagtilbud til sfo/skole og det skoleforberedende arbejde.

Formålet med tilsynet var:

- at undersøge i hvilket omfang dagtilbuddene og sfo'erne med deres nuværende arbejde lever op til bestemmelserne i henholdsvis den nye dagtilbudslov og det nye punkt i Folkeskolelovens § 40, stk. 4.
- at undersøge dagtilbuddenes, sfo'ernes og børnehaveklassernes arbejde med og samarbejde om overgange og skoleforberedende aktiviteter.
- at der bliver sat mål for det skoleforberedende arbejde og overgange
- at vurdere de nuværende retningslinjer for arbejdet med overgange mellem dagtilbud og skole med henblik på revidering

Tilsynet er gennemført i fire trin: en beskrivende del, en observationsdel, en dialog og refleksionsdel med tilbagemelding fra tilsynsteamet og en efterfølgende opfølgning, hvor institution/skoler har beskrevet mål for deres arbejde.

Opsamling

Opsamlingen tager udgangspunkt i tilsynets formål, udvalgte fund og generelle mønstre med respekt for lokale variationer og forskelle i vilkår og udgangspunkt for det skoleforberedende arbejde mellem dagtilbud, sfo'er og børnehaveklasse (se vedlagte bilag 2).

Indledningsvis konstaterer tilsynet, at alle institutioner og skoler følger de kommunale retningslinjer og lever op til dagtilbudslovens og folkeskolelovens bestemmelser om arbejdet med overgange og skoleforberedelse, om end der er behov for at udvikle og kvalificere indsatsen.

Det skal bemærkes, at den nye dagtilbudslov med de nye bestemmelser om sammenhænge og ny styrket læreplan samt den nye bestemmelse i Folkeskoleloven om læringsfokus i sfo blev vedtaget i maj 2018. Det betyder, at arbejdet med overgange og skoleforberedelse efter de nye bestemmelser knapt var gået i gang da tilsynet startede og er i sin vorden og skal udvikles, justeres og kvalificeres. Tilsynet og de fund der præsenteres herunder skal ses i det lys og som en del af udviklingen. Det er tilsynets indtryk, at hovedparten af driftstederne er bevidste om behovet for udvikling og kvalificering.

Alle driftssteder som har indgået i tilsynet har på baggrund af tilsynet udarbejdet mål for deres arbejde og disse er fremlagt for Børne- og Undervisningsudvalget.

Undersøgelsen af driftstedernes arbejde med og samarbejde om overgange og skoleforberedende aktiviteter har taget udgangspunkt i 4 temaer:

1. De organisatoriske rammer for det skoleforberedende arbejde
2. Det skoleforberedende arbejdes didaktik og pædagogik
3. Samarbejdet om overgange mellem børnehave, sfo og skole
4. Forældresamarbejde om det skoleforberedende arbejde og overgange

Det skal bemærkes, at der har deltaget børnehaveklasseledere i dialogerne, men der har ikke har været observeret i børnehaveklasserne. Derfor er nedenstående i overvejende grad udtryk for tilsynets oplevelse i dagtilbud og sfo.

Tilsynet oplevede generelt engagerede, anerkendende og nærværende medarbejdere med en god relation til børnene. Hovedparten af driftsstederne, som deltog i tilsynet, indgik konstruktivt og professionelt i refleksionen over deres egen praksis.

1. De organisatoriske rammer for det skoleforberedende arbejde

Der er stor variation i de organisatoriske rammer for det skoleforberedende arbejde driftstederne imellem, tilsynet oplevede dog nogle fælles træk:

- På de fleste institutioner er de kommende skolebørn samlet på bestemte tidspunkter af dagen, primært om formiddagen mens de er sammen med de andre børn på ”deres stue” i den resterende tid. Nogle pædagoger gav udtryk for at det har den udfordring at arbejdet bliver afbrudt når skolegruppen brydes op for at samles med deres stue – typisk ved frokost tid. Enkelte institutioner har samlet de kommende skolebørn i en gruppe hvor de er sammen hele tiden. Det er tilsynets indtryk, at det giver mere ro til arbejdet og mulighed for spontant at følge og fortsætte i børnenes spor gennem hele dagen i alle dagens aktiviteter og rutiner.
- Strukturen og de organisatoriske rammer om det skoleforberedende arbejde, har på størstedelen af driftsstederne afgørende betydning for de læringsmiljøer og pædagogiske aktiviteter der stilles til rådighed i dagligdagen.
- På nogle driftsteder er det de samme pædagoger som hvert år har ansvaret for det skoleforberedende arbejde, mens det på andre skifter fra år til år.
- Hovedparten af driftstederne inddrager andre kommunale tilbud og konsulenterne i CDU i deres skoleforberedende arbejde.

2. Det skoleforberedende arbejdes didaktik og pædagogik

Tilsynet oplevede:

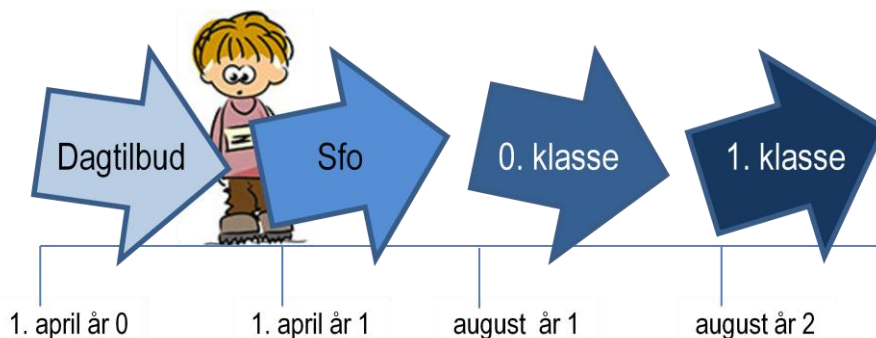
- At det skoleforberedende arbejde de fleste steder primært blev italesat som de vokseninitierede og planlagte aktiviteter skemalagt i faste tidsintervaller og tidspunkter på dagen/ ugen og mindre som en del af den læring der foregår i dagligdagens aktiviteter og rutiner. Flere italesatte, at de har målrettet fokus på ovenstående elementer i deres kvalificering af arbejdet.
- At de planlagte aktiviteter mange steder tog afsæt i en didaktik og pædagogik, der taler ind i en traditionel forståelse af skole, forstået som undervisning i givne færdigheder, som modning og parathed til næste uddannelsestrin frem for udvikling af kompetencer. De fleste ledere er dog opmærksomme på at det er et udviklingspunkt.
- At det var svært for mange at få fat om og definere ”læringsmiljø”, som er et bærende element i den nye dagtilbudslov.
- At hovedparten af driftstederne øver sig på og har målrettet fokus på at udgangspunktet for det pædagogiske arbejde og de pædagogiske læringsmiljøer er børnenes behov for læring, udvikling, trivsel og dannelse frem for aktiviteter og ”hvad skal vi lave”. Bevægelsen er dog fortsat svær for mange.
- At driftstederne generelt er gode til at sætte læringsmål for de pædagogiske aktiviteter. Kun meget få steder er børnene inddraget i egne og øvrige børns læringsmål.
- At driftstederne generelt er gode til at arbejde med relationer, sociale kompetencer, samspil og børnenes generelle trivsel, både individuelt og i børnefællesskaberne i deres lokale kontekster. Særligt institutionerne har stærkt fokus på arbejdet med børnenes kommunikation og sprog.
- At matematisk forståelse er det tema i de seks læreplanstemaer / kompetenceområder som driftstederne har sværest ved. Alle er dog nysgerrige og interesseret i at udvikle pædagogisk praksis og læringsmiljøer der understøtter området.
- At der i mindre grad anvendes data til at dokumentere og evaluere det pædagogiske arbejde. Alle steder italesættes dataindsamling, dokumentation og evaluering som et udviklingspunkt.
- At børnehaveklassernes arbejde følger planlagte aktiviteter og der arbejdes med konkrete færdighedsmål for børnene.
- At børnehaveklasserne flere steder lidt ”lever deres eget liv” uden et målrettet pædagogisk tilrettelagt samarbejde med børnehave, sfo og 1. klasse.

3. Samarbejdet om overgange mellem børnehave, sfo og skole

- Alle driftsteder følger de kommunale retningslinjer for arbejdet med overgange fra dagtilbud til sfo og skole.
- Samarbejdet om overgange er, som de kommunale retningslinjer tilsiger, koordineret i fastlagt mødevirksomhed og besøg med og uden børn.

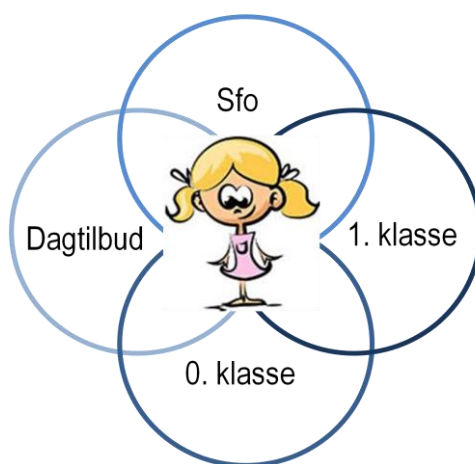
- Tilsynet oplevede ikke et egentligt samarbejde om tilrettelæggelse af læringsmiljøer, didaktik og pædagogik eller fastsættelse af mål for børnenes læring, trivsel, udvikling og dannelse i de forskellige arenaer: dagtilbud, sfo, børnehaveklasse og til dels 1. klasse.

Det betyder, at det børnene møder i de skoleforberedende arenaer fra 1. april året før de begynder i sfo til (og med) 1. klasse er meget forskelligt. Børnene skifter kontekst tre gange på 2,5 år. Fraværet af samarbejde om fælles mål, læringsmiljøer og didaktiske overvejelser betyder, at det er op til børnene at oversætte fra den ene arena til den anden.

Det er tilsynets vurdering, at der her er et stort og nødvendigt udviklingsfokus. Målet må være, at de professionelle i samarbejde varetager ansvaret for skabe sammenhæng og genkendelighed for børnene i overgangene og i det skoleforberedende arbejde i en bevægelse fra at det er børnene der skal følge de professionelles spor og tilpasse sig de forskellige arenaer til, at de professionelle følger børnenes spor og tilpasser arenaerne til barnet.

Det kalder både på gensidigt kendskab til og respekt for hinanden og etablering af samskabende processer der målrettet og systematisk arbejder med at skabe sammenhænge mellem dagtilbud, sfo, børnehaveklasse og skole med udgangspunkt i børnenes behov for læring, trivsel, udvikling og dannelse.

Det skal bemærkes, at der så småt er begyndt at spire initiativer frem som tager hånd om denne problematik, ligesom der så småt ses en bevægelse fra blot at være

nysgerrig på hinandens praksis til at reflektere sammen over hvad der skal skabes fælles og om de rette kompetencer er til stede.

De nuværende kommunale retningslinjer for arbejdet med overgange fra dagtilbud til sfo er ikke hensigtsmæssige i dette arbejde og bør redigeres. Flere dagtilbud og skoler peger på behovet for en større mulighed for at kunne tilrettelægge samarbejdet lokalt.

4. Forældresamarbejde

Tilsynet oplevede, at forældrene primært er involveret ved overgangssamtaler og i forældremøder. Tilsynet oplevede ikke, at forældrene i særlig udpræget grad er inddraget i deres børns læring eller læringsmål.

Det videre arbejde

Kompetenceudvikling

Der tilrettelægges et kompetenceudviklingsforløb med fokus på overgangspædagogik og det skoleforberedende arbejde for medarbejdere i dagtilbud, sfo'er, børnehaveklasse og 1. klasse som varetager det skoleforberedende arbejde

Kompetenceudviklingsforløbet tager afsæt i ovenstående opsamling fra tilsynet med udgangspunkt i 6 spor i ønsket om ændret praksis:

1. Fra koordineret samarbejde om overgange til samskabelse af sammenhænge og fælles læringsspor i børnenes liv mellem de forskellige arenaer
2. Fra struktur og planlægning til etablering af læringsmiljø med udgangspunkt i børnenes behov for læring, trivsel, udvikling og dannelse
3. Fra aktivitetsfokus til fokus på lærings- og udviklingsbehov og effektmål (dokumentation, data og evaluering)
4. Fra fokus på udvikling af færdigheder til fokus på udvikling af kompetencer og øve nødvendige færdigheder
5. Fra vokseninitierede læringsaktiviteter til vekslen mellem vokseninitierede læringsmiljøer og børneinitieret leg samt inddragelse af børnene i mål og pædagogiske aktiviteter
6. Fra forældresamarbejde til inddragelse af forældrene i børnenes, læring, trivsel, udvikling og dannelse

I arbejdet tages afsæt i matematisk forståelse som praksiseksempel.

Revidering af retningslinjer

På baggrund af tilsynet igangsættes en revision af de nuværende retningslinjer for arbejdet med overgange fra dagtilbud til sfo/skole.

Bilag 1: Institutioner og skoler som deltog tilsynet

Distrikt	Institutioner	Skoler
1	Elverhøj	Ishøj Skole
2	Bøgely Troldebo	Vibeholmskolen
3	Ørnebo Tvillingehuset	Gildbroskolen
4	Piletræet Femkanten Firkløveren	Strandgårdskolen
5	Trækronerne Regnbuen	Vejlebroskolen

Bilag 2: Forskelle i vilkår og udgangspunkt for det skoleforberedende arbejde mellem dagtilbud, sfo'er og børnehaveklasse

Forskellige tidsperspektiver

- Dagtilbuddene arbejder med skoleforberedende arbejde med de kommende skolebørn i et sammenhængende fra 1. april året før børnene starter i sfo 1. april.
- Sfo'erne arbejder med skoleforberedende arbejde med de kommende skolebørn i tre sammenhængende måneder fra 1. april til 31. juli inden opstart i børnehaveklasse.
- Børnehaveklasserne arbejder sammenlagt et skoleår med skoleforberedende arbejde inden skolestart i 1. klasse.

Forskellige grundlag for at arbejde med læreplaner/kompetenceområder

- Dagtilbuddene har en lang tradition og erfaring med at arbejde efter pædagogiske læreplaner fra læreplanerne blev introduceret i dagtilbudsloven fra 2004.
- Lovvedtagelsen om læringsfokus i sfo og byrådets beslutning om at sfo'erne skal arbejde med børnehaveklassernes kompetenceområder er fra henholdsvis maj og juni 2018.
- Børnehaveklasserne har en lang tradition for at arbejde efter de seks kompetenceområder.

Lovgrundlag

- Dagtilbudsområdet er rammesat i egen lov og formål - Dagtilbudsloven
- Sfo'området er en del af Folkeskoleloven. Kun et sted i § 40 stk. 4¹ rammesætter Folkeskoleloven sfo-området indholdsmæssigt.
- Børnehaveklassen er integreret i Folkeskoleloven og beskrives indholdsmæssigt på lige fod med de øvrige klassetrin i folkeskolen.

Forskning og udviklingsfokus

- Der er de seneste år foretaget en del forskning på dagtilbudsområdet som tager udgangspunkt i kvalitet i dagtilbud. Ministeriet har i samarbejde med områdets interessenter igangsat et omfattende arbejde med forskningsopsamlinger og udvikling af understøttende materialer til dagtilbuddenes arbejde med det nationale pædagogiske grundlag og den styrkede pædagogiske læreplan. Materialet er samlet på den nationale læringsportal EMU, hvor dagtilbudsområdet har sit eget område.
- Der er foretaget ganske lidt forskning på sfo'området. I forhold til arbejdet med de kommende skolebørn i sfo'en frem til skolestart henvises ofte til materialet på dagtilbudsområdet.
- Der er foretaget ganske lidt forskning omkring børnehaveklassen.

¹ Folkeskolelovens § 40 Stk. 4.: "Kommunalbestyrelsen fastsætter og offentliggør en mål- og indholdsbeskrivelse for skolefritidsordningerne (...), efter indhentet udtalelse fra skolebestyrelserne ved de berørte skoler. For børn (...), som benytter skolefritidsordningen forud for skoleårets begyndelse, skal skolefritidsordningen, i perioden indtil undervisningspligten indtræder, enten arbejde med de kompetenceområder, der arbejdes med i børnehaveklassen (...), eller temaerne i den pædagogiske læreplan, jf. dagtilbudslovens ..."